

Gerrit van 't Net

CENTRAAL MUSEUM UTRECHT

Motto:

Gerrit van 't Net: Kunstenaar is gelijk een slak als ze er zout op strooien. Smelt. Wijst mij een persoon die op een slak suiker gooit.

GERRIT VAN 'T NET

In augustus 1977 verscheen in de Mededelingen nummer 18 van het Centraal Museum mijn artikel over de werken van Gerrit van 't Net, die het museum sedert de herfst van 1975 heeft verworven. Sinds die tijd ben ik een tentoonstelling, gericht op zijn vroege periode, gaan voorbereiden.

Intussen is zijn werk drie keer op kleinere tentoonstellingen getoond: in mei 1977 in Galerie Fijnaut in Amsterdam, in november 1978 in het Henriëtte Polak museum in Zutphen en in februari-april 1979 in Galerie Petit te Amsterdam. De laatste tentoonstelling overtrof de twee eerste verreweg in de opzet. Het werk van Gerrit van 't Net werd daar getoond naast schilderijen, tekeningen en de grafiek van zijn tijdgenoot, de Utrechtse surrealist J.H. Moesman. Er kwam bij die gelegenheid ook een goed verzorgde uitgave tot stand, het eerste nummer van de door de Galerie geplande reeks bibliofiele publicaties. Het inleidende artikel, geschreven door Hans Redeker, "Twee vriendjes uit '29" gaf de titel aan de hele tentoonstelling. Deze stelde zich ten doel de jeugdige vriendschap van de tijdgenoten en de affiniteit van hun werk uit het eind van de jaren twintig en uit de jaren dertig te tonen.

In de tentoonstelling werd nadruk op de freudiaanse eigenschappen van het werk van Gerrit van 't Net gelegd. In de tentoonstelling in het Centraal Museum wordt geprobeerd een beeld te geven van verschillende aspecten van de kunstenaar.

Portret van nichtje Klazien, bruin krijt tekening, mevrouw A.J. Nieuwburg

HET BEGIN ALS KUNSTENAAR IN UTRECHT

Het onderbewuste en de daaruit voortvloeiende voorstellingen nemen in het jeugd-werk van de kunstenaar ongetwijfeld een belangrijke plaats in. Desondanks zou het een vertekend beeld geven, als we Gerrit van 't Net alleen vanuit dit oogpunt zouden willen presenteren. Zijn jeugdwerk is zeker beladen met de trauma's en allerlei negatieve ervaringen, die hij tijdens zijn kinder- en pubertijdjaren heeft opgelopen, maar hij streefde naar een schoonheidsideaal, "het grote mooie", zoals hij het vaak in zijn dagboek en in zijn brieven noemde. In het algemeen was hij een traditionele, bijna romantisch gezinde kunstenaar.

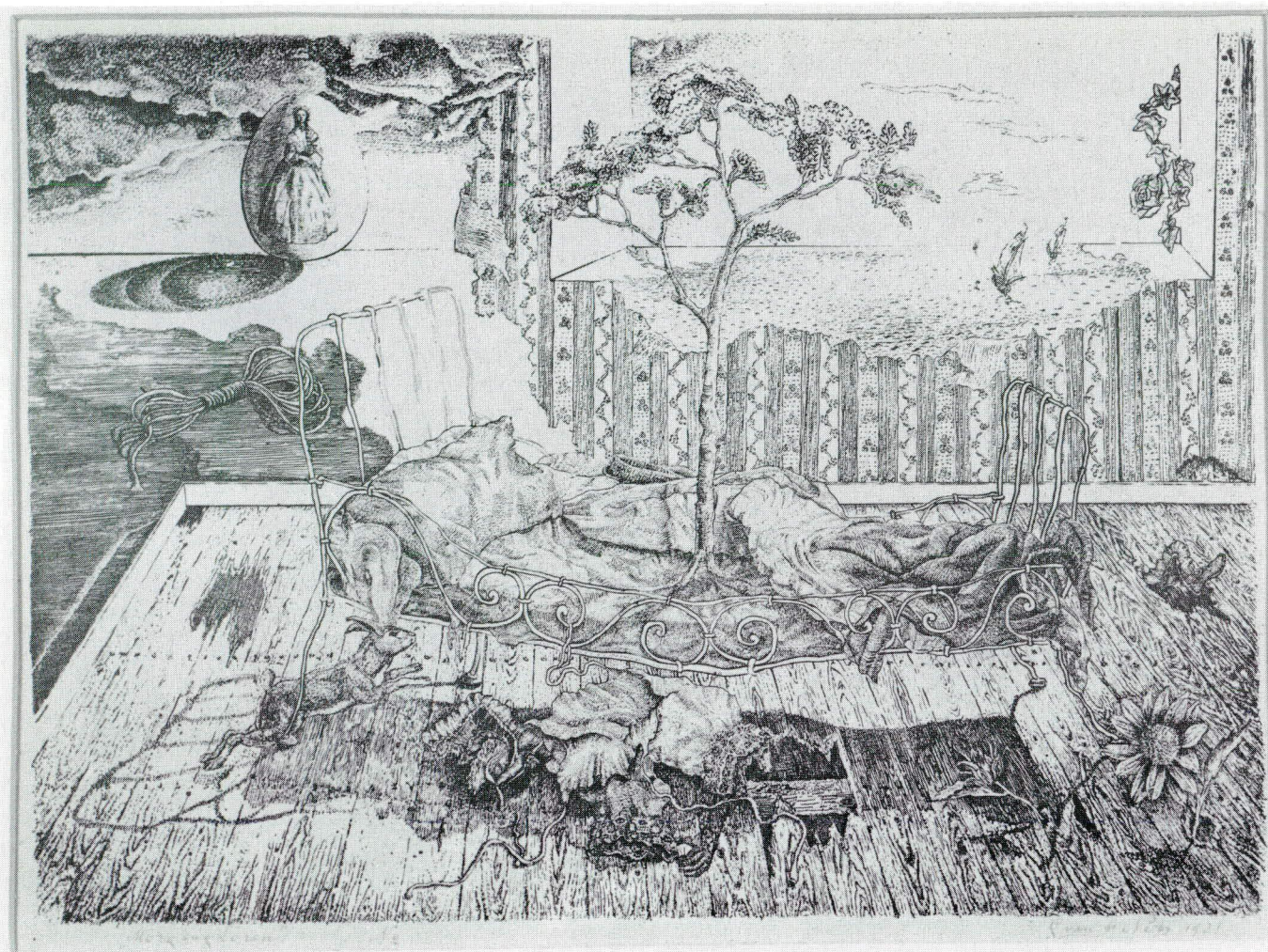
Het aandoenlijke verhaal over de moeilijke jonge jaren van Gerrit wil ik hier niet meer herhalen; dit staat in mijn artikel van 1977. Naar aanleiding van de tentoonstelling in Galerie Petit kwamen de feiten uit zijn leven ook herhaaldelijk in de pers ter sprake, soms helaas in vertekende versies. Daarbij werd eveneens verteld over het zogenaamde Utrechts surrealisme, dat eind jaren twintig, begin jaren dertig ontstaan is rond de avondtekencursussen van Willem van Leusden en de kunsthandel Nord van Willy Wagenaar. In deze winkel waren de Belgische kunsttijdschriften *Sélection* en *Variété* te krijgen, die de nodige voorbeelden van het werk van de Franse en Belgische surrealistie bevatten.

De plaats die Gerrit van 't Net onder zijn door het Europese surrealisme gegrepen collega's inneemt, is vrij uitzonderlijk. De spanning tussen de visuele en de mentale ervaring van de werkelijkheid die in zijn werk al gauw aanwezig was, is te danken aan de wonderlijke omstandigheden van zijn kinderjaren, aan de eigenschappen geërfd van zijn dromerige, zwervende vader en zeker ook aan de eigenaardige ontwikkeling van zijn seksuele leven en van zijn voorstellingsvermogen op dit gebied. Dit kwam voort uit allerlei frustraties, die hij in zijn vroegste jeugd, tijdens zijn opsluiting in het weeshuis en later in de familie van een politie-agent, waarin hij werd opgenomen, had opgelopen.

De aanleg voor het soort werk, dat met voorbehoud surrealistisch genoemd kan worden, lag bij hem vrij zeker dieper en ingewikkelder dan bij zijn Utrechtse tijdgenoten. In vergelijking met hen was Van 't Net, toen hij in de avondtekencursussen van Willem van Leusden terecht kwam, nog nauwelijks op de hoogte van de ontwikkeling van de moderne kunst. De meeste van hen hadden aan het eind van de jaren twintig al een korte periode achter de rug van de pogingen op het gebied van de strakke, cubistisch of constructivistisch gerichte vormtaal. Gerrit hield daarentegen in zijn allereerste tekeningen vast aan de weergave van de werkelijkheid zoals die traditioneel geweest was: met vormen die een driedimensionale, illusionistische indruk wekken.

In deze vroege periode tekende Gerrit veel portretten, naar de werkelijkheid of soms naar foto's zoals misschien het geval is met het plechtig aandoende portret van zijn Utrechtse nichtje Klazien. Zij poseert keurig gekleed in een sierlijke zomerjurk, haar haar gebonden met een brede strik en gekamd in pijpenkrullen. Het zware gordijn links achter haar maakt een gekunstelde indruk; het doet aan het atelier van een fotograaf denken. Rechts is de achtergrond natuurlijker, daar opent zich een gezicht op het Hollandse landschap.

In een ander portret, dat 1930 is gedateerd en dat zeker naar de werkelijkheid is gemaakt, beeldde Gerrit zijn naïef en hartelijk aandoende collega-stoffeerder of kamerschilder af. Verder heeft hij in die tijd verschillende vrouwenportretten getekend, een zelfportret en een portret dat ik in mijn artikel uit 1977 foutief als een portret van Moesman heb geïdentificeerd. Ze zijn allemaal gemaakt met een zuivere, gevoelige lijn. W. van Leusden die later over Gerrit als over zijn beste leerling praatte, vertelde ook hoe ijverig hij werkte. Daarom moet aangenomen worden, dat het overgebleven vroege werk slechts een klein deel is van een groot aantal tekeningen, die Gerrit bij Van Leusden heeft gemaakt. Hij moet een flinke oefening gehad hebben. Anders is het bijna niet te geloven dat al in deze begintijd zo'n volmaakt werk ontstond als de litho *Morgengloren*. Het blad is door de kunstenaar 1931 gedateerd. In zijn dagboek leest men echter, dat hij nog in Amsterdam aan de litho werkte. De datering zal dus niet helemaal precies zijn; hij heeft hem waarschijnlijk pas later toegevoegd.

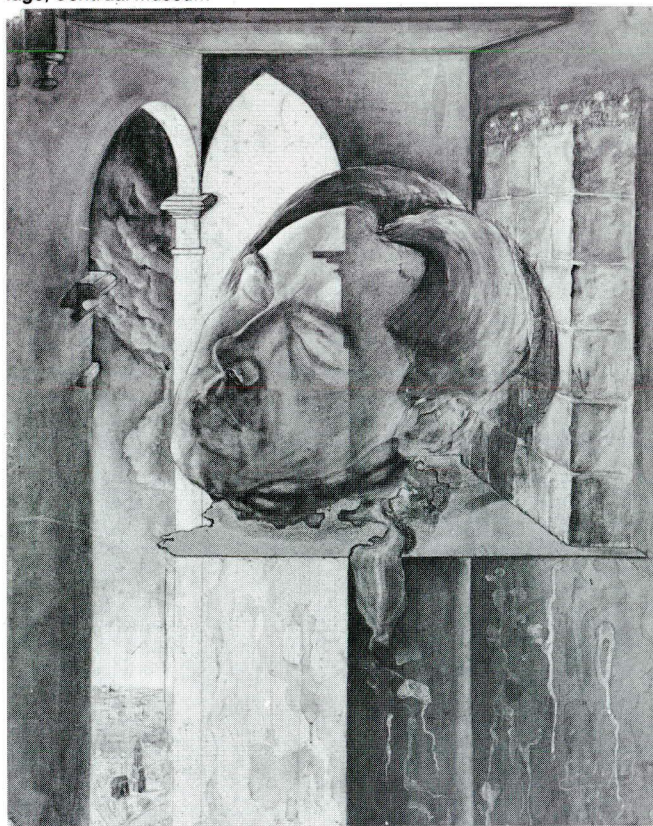
Morgengloren, lithografie, Centraal Museum

AMSTERDAM 1932-1935

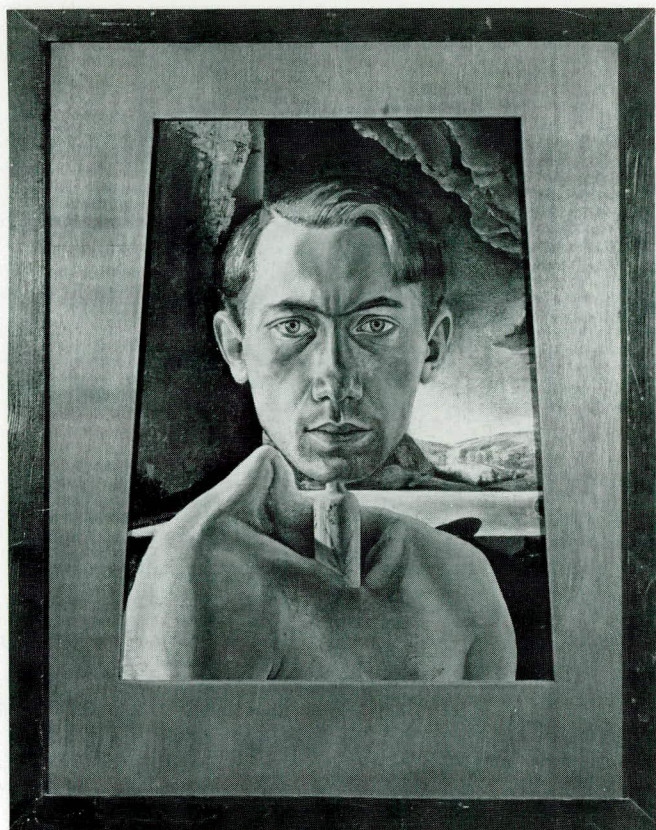
Gerrit kwam in de herfst van 1932 naar Amsterdam om aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten te studeren. Voor het toelatingsexamen tekende hij een stuk dik gescheurd **Kabeltouw**, dat hij op straat had gevonden. Hij werkte dit banale, uit de rauwe werkelijkheid gegrepen voorwerp nauwkeurig uit door de weergave van de details. Toch doet de tekening niet beschrijvend aan, maar heeft een innerlijke spanning. Prof. Roland Holst, die later in Amsterdam Gerrit in zijn studie begeleidde, had voor deze tekening van touw een heel hoge waardering. De tekening is gestructureerd met zeer verfijnde lijntjes. De fijne lijntjes komen ook in de litho **Morgengloren** voor. Voor dit soort lijnstructuur was misschien de ets-techniek nog geschikter geweest; Gerrit beheerste echter die techniek niet. Lithograferen leerde hij waarschijnlijk al bij Van Leusden; hier wijst het brave schoolblad **Stilleven met koffiemolen** op. De litho **Morgengloren** beantwoordt zonder meer aan de eisen van een surrealistische compositie. Als voorstelling van een ochtenddroom heeft het blad een heel duidelijke seksuele symboliek. Deze symboliek concentreert zich vooral in de rechtopstaande boom die op het ochtendbed in de opengebroken kamer groeit. Een boom op een bed is tegelijk een voorbeeld van een combinatie van twee ongelijksoortige elementen, waardoor in een surrealistische voorstelling de laag van bewustzijn wordt doorbroken door het onderbewustzijn. Bovendien zijn er grappige aanduidingen van onopgehelderde gebeurtenissen aanwezig: onder het bed ligt ouderwets damesondergoed verspreid. Daar naar toe springt een speels konijntje. Het konijntje wordt gegrepen door het hoekje van het kussen dat op een raar beest lijkt. In het blad krijgen we met het surrealistische automatisme te maken, dat typerend is voor het Franse surrealisme en dat in Nederland nauwelijks bestond.

Dichtbij de litho staat het **Zelfportret met het afgesneden hoofd**, genoemd **Zelfportret als het hoofd van Johannes de Doper** en door de kunstenaar zelf Angelusklokje genoemd.

Zelfportret als het hoofd van Johannes de Doper, houtskool, aquarel, collage, Centraal Museum

Hieraan is hij zeker nog in Utrecht begonnen en hij heeft de eerste versie in aquarel misschien zelfs in Utrecht voltooid. De versmelting van twee ongelijksoortige realiteiten, die van een portret en die van een afgesneden bloedend hoofd, vindt plaats in een dromerig aandoend interieur. Fantastische ele-

"Ik", zelfportret, olieverf op paneel, mevrouw S.M.C. Jüngeling-Windt

menten worden erin verweven met de herinnering aan de Utrechtse Dom. De ruimte waarin het hoofd is geplaatst doet aan het interieur van de Domtoren denken. Het hoofd, waarvan de ogen dicht zijn, ligt op een plaat en leunt aan de achterkant tegen een soort grafsteen, die bovenop begroeid is met tere bloemetjes. De plaat met het hoofd en de grafsteen geven echter tevens de indruk dat ze zweven. De ruimte, waarin dat gebeurt, moet ook wel heel hoog zijn, daar door een smal raampje met een spitsboog een donkere wolk de ruimte binnendringt. In de diepte ziet men door dit raam een vlak landschap waarin de Utrechtse Dom nog eens tevoorschijn komt: dit keer in zijn geheel, in vogelvlucht, zoals in de 16de en 17de eeuwse veduten gebruikelijk was. De definitieve versie van deze voorstelling is in olieverf onvoltooid gebleven. Het hoofd is echter afgewerkt en is volkomen identiek aan dat van de aquarel. Het gezicht is bij beide hoofden opgezet als een soort masker. Er achter lijkt nog een ander gezicht te schuilen. De grafsteen is in de olieverf-versie niet afgewerkt, de bloemetjes ontbreken, de muren zijn zonder enige structuur en schaduwen gebleven. De Dom in vogelvlucht ontbreekt. In tegenstelling tot de aquarel bevindt zich in de olieverf-versie een kleine rozet boven het hoofd. Deze doet echter helemaal niet organisch en ruimtelijk aan, maar lijkt op een dun schijfje, geplakt tussen de muur en de spitsboog. Okertinten en bruin zijn de dominerende kleuren in de aquarel, terwijl de olieverfkleuren bonter en lichter zijn.

In 1932 schilderde Gerrit nog een **zelfportret** waarop het hoofd ook los staat. Volgens zijn aantekeningen aan de achterkant van het houten paneel is dit het eerste olieverfschilderij dat hij in Amsterdam maakte. Het hoofd van de kunstenaar verschijnt boven een ballustrade; de grote lichte ogen kijken de beschouwer ernstig en doordringend aan. Het lijkt te zweven, maar in feite zit het hoofd op twee plaatsen vast. Vóór de ballustrade is op de voorgrond de naakte borst en de schouders zonder hals afgebeeld; tussen de sleutelbeenderen staat een porseleinen flesje — hierop rust de kin van de geportretteerde. De hals is vervangen door een rots, die deel uitmaakt van een landschap op de achtergrond, achter de ballustrade. Oker, geel, blauw, paars en bruin zijn de overheersende kleuren in dit verre, irreële landschap. De donkere, angstaanjagende wolken die in de meest vroege schilderijen van Gerrit voorkomen, contrasteren met de stralen van het magische licht.

Dezelfde soort landschappen openen zich in de achtergrond van de schilderijen **Orso** en **De Verjaardag**. De geheimzinnig

aandoende titel **Orso** gaf Gerrit aan het portret van Eline Visser, een kennis van hem; een foto van het model en de eerste studie voor het portret zijn bewaard gebleven. Orso is een groots opgezet schilderij. In mijn artikel uit 1977 schreef ik, dat Gerrit in 1933 met het schilderij begonnen was en dat hij het misschien in 1935 had afgewerkt. Maar het schijnt dat Gerrit niet langer dan een jaar erover deed. Het centrum van de compositie is een vrouw, die een trap afdalt naar de kust; daaromheen zijn eigenlijk nog vijf zelfstandige voorstellingen geschilderd. Het model is gekleed in een mannenpak, een overhemd en stropdas van sierlijke stoffen — dit draagt bij aan de deftige en decadente indruk. Op het strand liggen verspreid schelpen. Onderaan de trap staat links een aquarium, waarin een afgesneden vrouwenhoofd in profiel is te zien: het hoofd van Medusa met slingerend krullig haar. Op de bovenruit van het aquarium zit een groene hagedis, daarboven is een rotsig landschap in de verte te zien door de opening van een rotsblok, dat doet denken aan twee omhelzende figuren. Een groot oog hangt aan een touwtje in de boog van de rotsopening. In het middenplan zweeft niet erg hoog boven de grond een grote ballon met een slingerend touw opgesloten in een net. De ballon heeft de kleur van een lichaam; daar middenin een halfgeopende forse vrouwenmond met dikke rode lippen en twee sterke witte voortanden. Door het smeedwerk van de trapleuning is rechts op de achtergrond een uitzicht op een ruïne van een ovaal bakstenen gebouw. Daar boven komt een rivierlandschap tevoorschijn, omgeven door een lichte doorzichtige sluier; een wapperende vorm die aan een vrouwelijk borstbeeld doet denken staat erboven op. De hemel op de achtergrond is bedekt met zware, donkere, aan de randen verlichte wolken. Het schilderij is beladen met een rijke en ingewikkelde symboliek. Er komen allerlei geheimzinnige ontmoetingen in voor van dingen, beesten en menselijke lichaamsdelen in vreemde gedaanteverwisselingen. De talrijke details zijn meer getekend dan geschilderd. Het lijkt wel alsof de kleuren later toegevoegd zijn. Hun scala is genuanceerd van bijna

Orso, olieverf op doek, Koninklijke Bijenkorf Beheer

kleurloze lichaamsdelen tot scherpe dominanten in lichtblauw, paars, zilverkleur en groen. Okertinten en bruin zijn, zoals in vele andere schilderijen van Gerrit van 't Net, in sterke mate aanwezig. Orso is niet alleen maar een compositie met allerlei onwaarschijnlijke combinaties van dingen en wezens; ze roept ook romantische voorstellingen en associaties op.

Venus, olieverf op doek, Centraal Museum

Het olieverfschilderij **Venus** houdt een heel nauw verband met het portret Orso. Het is een voorstudie voor één van de voorstellingen van het schilderij, namelijk voor het vrouwelijk borstbeeld dat de afsluiting vormt van de sluier om het rivierlandschap, rechts achter op het schilderij. De wapperende vorm, evenals het kleurenscale is identiek aan die van de definitieve uitvoering. Net als in het schilderij van Orso tekenen de vormen zich in de voorstudie scherp af tegen de bewolkte hemel. Venus is een zeer boeiend werk. De half-abstracte lichamelijke vorm heeft kenmerken van drie verschillende wezens: de kop is van een vis, de borst is van een vrouw; aan de onderkant loopt de vorm in een voetstuk uit dat doet denken aan een grote, sterke vogelpoot. De aan alle kanten wapperende flarden kleding van het borstbeeld doen echter vooral sterk abstract aan.

Meer romantisch dan surrealistisch is het schilderij **De Verjaardag**, dat in olieverf onvoltooid is gebleven. De voorstudie ervoor, in gemengde techniek van houtskool, pastel en waterverf, is in principe wel afgewerkt. Het bewogen landschap vormt de omlijsting van de mysterieuze handeling van drie vrouwelijke figuren. Twee van hen doen aan de gespierde figuren van Michelangelo denken. Ze komen uit de rotsen en lijken daar op. De derde figuur, die in de olieverfversie slechts even aangeduid is, heeft puur vrouwelijke vormen en verschijnt middenin de rots als een lichtuitstralend idool. In tegenstelling tot Orso is de voorstelling van De Verjaardag op een punt gericht. Ze bestaat niet, zoals Orso, uit zelfstandige onderdelen. De poëtische bekoring die het schilderij bezit, komt overeen met de afzonderlijke en mysterieuze sfeer van de lithografie Morgengloren. Die poëtische eigenschappen komt men nergens anders in het Nederlands surrealisme tegen. Venus is te vergelijken met werk van de abstracte richting van het Franse surrealisme, die in Nederland ook nog in het oeuvre van P. Ouborg gedeeltelijk weerklank vond. Het is verbazingwekkend hoe Gerrit aan deze opvatting over het surrealisme kwam; zelf was hij pas later in Parijs en tegen die tijd interesseerde hem deze kunstrichting nauwelijks meer.

Bij de bovengenoemde schilderijen en litho die waarschijnlijk allemaal tussen 1931 en 1934 zijn ontstaan horen nog enkele kleinere en vaak onvoltooide werkjes, zoals **Portret van de heer Fokkes** uit Ede in een olieverf- en een gouache-ver-

sie of de kleine olieverfcompositie **De Geleerde**. Drie pastelportretten van **Elisabeth De Lestrieux** hebben door het donkere kleurenscale ook een bepaalde affinitet met deze groep. Het portret van de vriend en later echtgenoot van Elisabeth De Lestrieux, de Limburger **Sigfried Olterdissen**, is alleen in de voorstudie bewaard gebleven. De definitieve versie die waarschijnlijk eigendom van de Utrechtse psychiater dr Van der Hoeven is geweest, is spoorloos.

VERBLIJF IN PARIJS

Het is nog steeds niet geheel opgehelderd in welke jaren het eerste en ook het langdurigste verblijf van de kunstenaar in Parijs valt. De vrienden en tijdgenoten herinneren het zich niet precies.

Volgens notities op de Academie van Beeldende Kunsten kreeg Gerrit van 't Net zijn laatste jaar (1936/37) een vrij studiejaar en vertrok hij in augustus 1936. In het voorjaar van 1937 ontmoette hij in Parijs Willem Sandberg, die commissaris van het Nederlands Paviljoen op de Wereldtentoonstelling was. In april 1938 schijnt Gerrit nog steeds in Parijs te zijn, omdat hij in verband met zijn deelname aan de Prix de Rome van 1938 vanuit Parijs een brief aan de Academie stuurde. Drie jaar later, op 12 maart 1941, verscheen in de Tijd een recensie over de eerste eenmanstentoonstelling van Gerrit in het gebouw van het Utrechtse Genootschap Kunstliefde, geschreven door Jan Engelman. Deze geeft als een klaar feit op, dat Gerrit in de jaren 1937/38 in Parijs vertoefde. Omdat in het algemeen aangenomen wordt, dat Gerrit in Parijs niet meer dan een jaar heeft doorgebracht, zou zijn verblijf daar inderdaad 1937/38 moeten hebben plaatsgehad.

Het **zelfportret met zonneklep** blijft dan een raadsel. Het is door de kunstenaar 1936 gedateerd en verradt al de invloeden waaronder Gerrit in Parijs kwam te staan. Deze keer beeldde hij zich af in profiel, met een zonneklep. In vergelijking met vroegere zelfportretten is dit heel nuchter opgevat. De kleuren zijn helder en dun opgebracht, met kleur-toetsen. Volgens een brief die Gerrit schreef in Parijs was het portret tijdens zijn verblijf daar in de Salon van de Tuilerieën tentoongesteld. Hoogst waarschijnlijk is het dan ook in Parijs geschilderd.

Hij had les bij Othon Friesz. Max Ernst woonde in de buurt of zelfs in hetzelfde huis als Gerrit en hij schijnt André Breton ontmoet te hebben bij een van de surrealistische bijeenkomsten die hij heeft bijgewoond. Hij stelde Hans Arp teleur, die van een Nederlandse kunstenaar verwachtte, dat hij in de

De verjaardag, gemengde techniek op papier, Centraal Museum, bruikleen van mevrouw A.J. Nieuwburg

Portret van de heer Fokkes, houtskool en gouache, mevrouw A.J. Nieuwburg

Portret van Elisabeth De Lestrioux, pastel tekening, mevrouw A.J. Nieuwburg

trant van De Stijl zou werken. De Duitse kunstenaar Otto Freundlich probeerde voor hem een ontmoeting met Braque en Picasso te organiseren. De taalbarrière was echter te sterk; Gerrit durfde met zijn elementair Frans een gesprek met de vermaarde kunstenaars niet aan.

Hij werd zeer geboeid door de kunst op de tentoonstellingen, waarover hij zich met groot enthousiasme uitliet, en kwam sterk onder de indruk van het werk van Cézanne, Picasso, Braque en Matisse. "Meesters in Parijs zijn van zulk enorm formaat" schreef hij in een brief, "dat na aanschouwen van dergelijk soort werk minstens voor twee dagen het hoofd weer in de war is". Bij het aanzien van de schilders van de Parijse school vond hij zichzelf primitief. Dali en de surrealis-

ten bevielen hem steeds minder. "Het is gemakkelijk om surrealistisch te werken als de bagage van je kennis miniem is en je je onderbewuste laat spreken", heeft hij later eens gezegd. Hij begon met Renoir en ging over Cézanne naar de cubisten, de vlekverwerking en de lichtwerking van de kleur, de combinatie van kleur en lijn en de deformatie van de natuurvormen grondig bestuderend. Deze al bijna een halve eeuw daarvoor omstreden vormwetten van de Parijse school begon hij in zijn eigen werk toe te passen. Daardoor bevestigde hij misschien gedeeltelijk de primitieve elementen, die zijn werk bevatte, maar het verloor ook aan spontaniteit en aan persoonlijke eigenschappen. In de vormvraagstukken van het Cézannisme en van het cubisme kon Gerrit rond 1940 geen baanbreker meer worden.

Vlak voor deze overgangperiode ontstonden de portretten van de regenten van de Stichting Renswoude. Het portret van Van Woerden is helaas niet meer op te sporen, ofschoon diens familie het in het bezit heeft gehad. Aan het **portret van Vermooten** "Verloren De monté", zoals Gerrit de regent in zijn aan hem geadresseerde kladbrieven noemde, werkte hij in Parijs. Een van de redenen waarom hij van de Stichting Renswoude de beurs voor Parijs had gekregen, was het afwerken van dit schilderij. Van geen ander schilderij van Gerrit zijn er zoveel voorbereidende tekeningen en olieverschet-sen bewaard gebleven. Hij heeft de rijke, decoratief opgezette entourage van het portret zeer zorgvuldig en gevoelig ontworpen.

TERUG UIT PARIJS

Uit Parijs teruggekeerd ging Gerrit met nieuwe vormopvattingen aan het werk. Zijn vroegere periode, waarin hij steeds min of meer op basis die de lessen bij Willem van Leusden hem hadden gegeven verder bouwde, beschouwde hij nu als een periode van een zeker primitivisme. Achteraf gezien blijft zijn vroegere periode inderdaad wat primitief en onevenwichtig. De kennis van de vormprincipes van de kunst van de 20ste eeuw, die sinds de revolutie van Cézanne in verschillende richtingen verder werden ontwikkeld, ontbreekt in die tijd in zijn werk volkomen. Toch zette zich zijn uitgesproken tekentalent juist toentertijd heel spontaan en persoonlijk door.

Het **portret van de zuster van de regent Van Woerden** moet na de Parijse tijd zijn ontstaan. De tekenelementen overheersen er de kleur. Het is meer een ingekleurde tekening dan een echt schilderij. In het kleurenschaal dat de kunstenaar voor dit portret koos, komen de tekenelementen meer naar

Portret van mejuffrouw Van Woerden, olieverschet, Centraal Museum

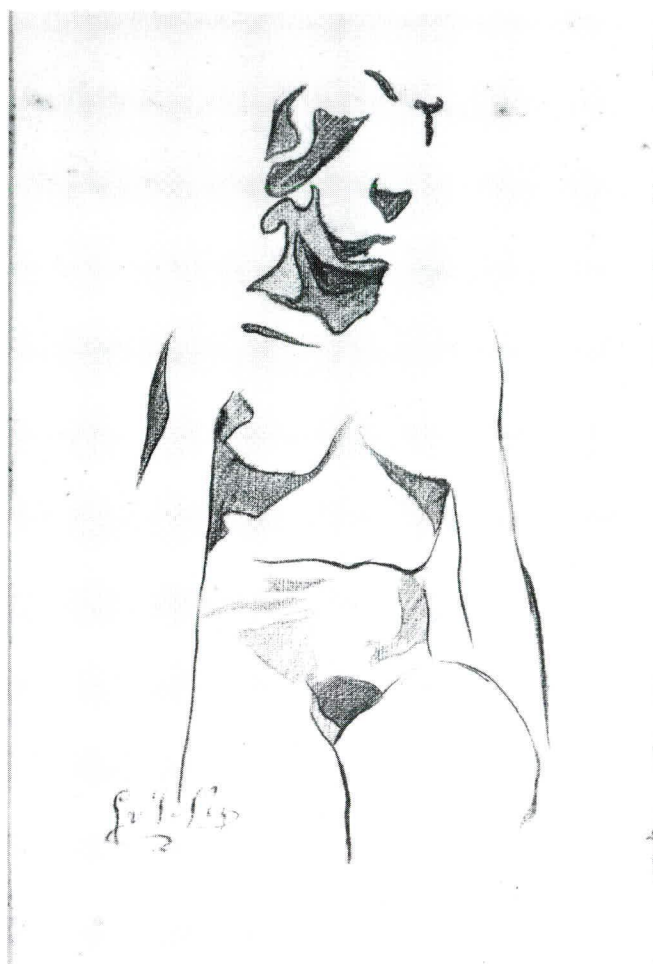
voren dan het in de vroegere, donkere schilderijen het geval was. De geportretteerde met een oubollige hoed op schijnt goed te zijn getroffen. Haar verstarde ogen in een verwelkt gezicht hebben iets aandoenlijks, ofschoon ze streng kijken. Sprekend zijn de droge handen, gekruisd op de leuning van een stoel in de stijl van het tweede rococo. In de spiegel links achter de stoel weerkaatsen fraaie porceleinen voorwerpen. Dit stilleven, knap geschilderd, komt als een aardig sieralement bij de rest van het schilderij. Het is goed gedaan, maar de spanning van de vroegere schilderijen is er niet meer.

Het laatste geschilderde **zelfportret** van Gerrit, waarop hij zich in borstbeeld met een grote romantische hoed en gekleed in een wijde schildersmantel heeft afgebeeld, komt uit een voor hem moeilijke periode. In 1940, wanneer het portret gedateerd is, moest Gerrit in verband met de mobilisatie in dienst naar Amersfoort; hij stortte in en kwam onder psychiatrische behandeling. De lijdende indruk van het portret wordt onderstreept door het expressieve, disharmoniserende kleurenschaal. De lichtwerking van de kleur verduidelijkt deze sfeer. Het rode licht straalt uit het hoofd als een soort aureool. De kleur is aangebracht in vlekken op een nog duidelijker manier dan in het portret met zonneklep. Het gezicht is in drie-kwart profiel, licht vervormd, hetgeen de dramatisch-expressieve uitdrukking ervan verhoogt. Aan het schilderij werd lang gewerkt; hiervan getuigt een hele serie voorstudies in tekening en een voorstudie in olieverf. Al in de tekeningen werd de dramatische deformatie heel opzettelijk voorbereid.

SLEUTELGAT VROUWEN

Naast de portretten zijn onder zijn tekeningen uit de jaren dertig heel veel vrouwelijke naakten bewaard gebleven. Ze zijn verschillend in opvatting en ook in kwaliteit. Een groep daarvan overtreft de rest verreweg. Het zijn figuren, getekend met een energieke, uiterst gevoelige lijn, die soms bijna caligrafisch aandoet en ornamentale effecten bereikt. De kunstenaar noemde deze figuren sleutelgatvrouwen. Door de lijn worden er contrasterende lichte en donkere vlekken uitgespaard. Er kan van een zekere stileringsprake zijn. De vormen worden in deze tekeningen zeer bewust georganiseerd. Het is juist daarom verbazingwekkend, omdat de kunstenaar de beginselen van de Europese postimpressionistische modernen nog niet kende. De meerderheid van deze figuren is zeker nog voor de Parijse tijd ontstaan. In de jaren veertig werden zijn naakten dikker en in de vorm probleem-

Zelfportret met hoed, olieverf op paneel, Centraal Museum

Zittend naakt, houtskooltekening, mevrouw A.J. Nieuwburg

Idylle, pentekening, Stichting Moesman

loos, gewoon naar de werkelijkheid gemaakt. Modellen speelden in deze vormveranderingen zeker niet de geringste rol. De **balletdanseres** Ineke was in de jaren dertig een ideaal model van de kunstenaar. Haar mooie, stevig opgebouwde figuur tekende hij naakt of in een balletjurk. Haar karakteristieke hoofd beeldde hij in een portret af als het **hoofd van een pierrot**. Helaas is op dit ogenblik alleen de voorbereidende houtskooltekening van dit portret op te sporen; de definitieve uitvoering in pastel, die geëxposeerd was op zijn

Lijst van tentoongestelde werk

alle afmetingen in centimeters

Periode 1928-1930

- 1 Nicht Klazien, bruin krijt, 46 x 38, r.o. gesigneerd, omstreeks 1929
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 2 Meisjesportret, houtskool, 29,5 x 22,5, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1929
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 3 Spelend kind, houtskool, 22,5 x 32, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1929
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 4 Op naar de idylle, houtskool, 16,8 x 26,5, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1929
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 5 Portret van een jonge kamerschilder, kleurpotlood, 20,6 x 16, m.o. gedateerd 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 6 Zelfportret, houtskool, 32 x 22,5, r.o. gesigneerd, omstreeks 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 7 Zelfportret als het hoofd van Johannes de Doper, houtskool en aquarel met collage, 65 x 49,3 r.b. aan de achterkant aangetekend "Utrecht voor 1931", omstreeks 1930
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20057
- 8 Zelfportret als Johannes de Doper (Angelusklokje), olieverf, 65 x 50, b. op spieraam gesigneerd en aangetekend "Angelusklokje 2 stuks", omstreeks 1930
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20416
- 9 Zelfportret als clown, pastel, 50,2 x 32,5, omstreeks 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 10 Portret Elisabeth De Lestrieux, pastel, 49,2 x 45,8, omstreeks 1930
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20421
- 11 Portret Elisabeth De Lestrieux, pastel, 58 x 42,3, omstreeks 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 12 Portret Elisabeth De Lestrieux, pastel, 60,5 x 46,5, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 13 Studieportret Siegfried Olterdissen, houtskool, 59 x 46, omstreeks 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 14 Studie Voltaire kop, zwart krijt, 35,5 x 30, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1930
Moesman Stichting, Utrecht
- 15 Studieportret, zwart krijt, 30,4 x 23,2, omstreeks 1930
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20059
- 16 Vrouwenportret, zwart krijt, 31,5 x 22,5, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 17 Vrouwenkop in profiel, zwart krijt, 34,5 x 25,8, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 18 Ariadne, zwart krijt, 8,4 x 16,7, omstreeks 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 19 Idylle, pen, 26 x 21,5, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1930
Moesman Stichting, Utrecht
- 20 Gevecht, pen, 19,5 x 12,6, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1930
Moesman Stichting, Utrecht
- 21 Stilleven met koffiemolen, litho, 32,7 x 44, omstreeks 1930
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20418

- 22 Compositie met zeebloem, pastel, 31,5 x 24,5, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1930
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 23 Leeg bed, studie litho Morgenglaren, houtskool, 22,5 x 31, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1930
Mevrouw J.W. Nieuwburg, Zutphen
- 24 Onthullende morgen, studie litho Morgenglaren, potlood, 26,2 x 37,5, r.o. gesigneerd met stempel, l.b. aangetekend "Onthullende morgen", m.o. "critiek Prof. Roland Holst: 't lijkt wel boerenbedrog", omstreeks 1930
Moesman Stichting, Utrecht

Periode 1931-1940

- 25 Morgenglaren, litho, 40 x 36,6, r.o. gesigneerd en gedateerd 1931, l.o. aangetekend "Morgenglaren no."
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 12368
- 26 Stilleven met borstbeeld, vaas en oor, olieverf, 59 x 47, r.m. gesigneerd en gedateerd 1931
Mevrouw C.P. Koremans, Amsterdam
- 27 Vrouwenportret, houtskool, 40 x 26,8 r.o. gesigneerd en gedateerd 1931
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 28 Vrouwenportret, houtskool, 34,8 x 31,4, l.b. gesigneerd, omstreeks 1931
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 29 Vrouwenportret, pen, 22,5 x 18,5, r.b. gesigneerd, omstreeks 1931
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 30 Staand vrouwelijk naakt, zwart krijt, 50 x 30, omstreeks 1931
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 31 Liggend vrouwelijk naakt, houtskool, 19,5 x 26,8, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1931
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 32 Familie, pen, 19,5 x 13,6, omstreeks 1931
Moesman Stichting, Utrecht
- 33 In verwachting I, pen, 26 x 21, l.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1931
Galerie Petit, Amsterdam
- 34 In verwachting II, pen, 26 x 21, l.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1931
Galerie Petit, Amsterdam
- 35 Figuur in poort, pen, 17,8 x 12, l.b. gesigneerd, omstreeks 1931
Moesman Stichting, Utrecht
- 36 "De vogel zingt z'n lied, is ie dood: dan zingt ie niet" . . . , pen, 8 x 13, r.b. gesigneerd, op passepartout ondertekend "de vogelaar" en naam en gedateerd 1942, op achterzijde aangetekend "Bladwijzer" en monogram, omstreeks 1931
Mevrouw A. Sillevs, Overveen
- 37 Compositie met witte bloem, gemengde techniek, 56,5 x 44,5, l.b. gesigneerd, omstreeks 1931
J. Bons, Amsterdam
- 38 Schetsboek, pen, potlood en zwart krijt, 17 x 26,5, omstreeks 1931
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 39 "Ik"; zelfportret, olieverf, 43 x 31,7, aan de achterkant gesigneerd en gedateerd 1932 en aangetekend "Eerste olieverfschilderij, 't eerste welke ik verkocht aan Han Jüngeling"
Mevrouw S.M.C. Jüngeling-Windt, 's-Gravenhage
- 40 Kabeltouw, houtskool, 49,5 x 67,5, 1932
Mevrouw J.H. Dekker-Hietink, Amsterdam
- 41 De verjaardag, houtskool, waterverf en pastel, 144,5 x 114, omstreeks 1932
Bruikleen van mevrouw A.J. Nieuwburg aan het Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20360

- 42 De verjaardag, olieverf, 151 x 116, omstreeks 1932
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20359
- 43 Studie zelfportret als paard, zwart krijt, 26,7 x 17,1, omstreeks 1932
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20771
- 44 Zelfportret als paard, aquarel, 61 x 48,8, omstreeks 1932
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20419
- 45 Abraham, houtskooltekening, 31 x 22, r.o. gesig-neerd, omstreeks 1932
Mevrouw M.M. van Pelt, Amsterdam
- 46 Mozes, houtskool, 31 x 22, l.b. gesig-neerd, omstreeks 1932
Mevrouw J.H. Dekker-Hietink, Amsterdam
- 47 Profeet, gemengde techniek, 98,5 x 42,8, omstreeks 1932
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 48 Figuur in gewaad, houtskool, 46,3 x 28,2, r.b. ge-sig-neerd, omstreeks 1932
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 49 Figuur in gewaad, houtskool, 42,3 x 27,6, omstreeks 1932
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 50 Figuur in gewaad, houtskool, 41,7 x 22,7, r.o. ge-sig-neerd, omstreeks 1932
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 51 De ontmoeting, aquarel, 26 x 21, r.o. gesig-neerd met stempel, omstreeks 1932
Moesman Stichting, Utrecht
- 52 Studie van perspectief, potlood en houtskool, 50 x 65, m.b. gesig-neerd, tussen 1932 en 1936
Rijksacademie, Amsterdam
- 53 Studie spieren, houtskool, 65 x 50, m. gesig-neerd, tussen 1932 en 1936
Rijksacademie, Amsterdam
- 54 Staand skelet, houtskool, 65 x 50, m.b. gesig-neerd, tussen 1932 en 1936
Rijksacademie, Amsterdam
- 55 Studie naakt, houtskool, 59 x 46, r.b. gesig-neerd, tussen 1932 en 1936
Rijksacademie, Amsterdam
- 56 Studie naakt, houtskool, 65 x 50, m.b. gesig-neerd, tussen 1932 en 1936
Rijksacademie, Amsterdam
- 57 Studieportret Eline Visser, model voor Orso, olie-verf, 46 x 35,3, omstreeks 1933
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 58 Orso, olieverf, 170 x 100, omstreeks 1933
Koninklijk Bijenkorf Beheer NV, Amsterdam
- 59 Studie Venus, pen en aquarel, 26,6 x 23,3, omstreeks 1933
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20060
- 60 Venus, olieverf, 64,4 x 53, aan de achterkant aan-getekend "surrealisme", omstreeks 1933
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20058
- 61 Studieportret Fokkes, houtskool, 53,7 x 36, omstreeks 1933
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 62 Portret Fokkes, houtskool en gouache, 59 x 48, omstreeks 1933
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 63 Portret Fokkes, olieverf, 60,5 x 50,3, omstreeks 1933
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 64 Vrouwenportret, pastel, 48 x 37,2, r.o. gesig-neerd, omstreeks 1934
Mevrouw A.J. Nieuwburgh, Zutphen
- 65 Meisjesportret, pastel, 36,8 x 32, omstreeks 1934
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 66 Vrouwelijk naakt, zwart krijt, 27,8 x 19,8, omstreeks 1934
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 67 Vrouwelijk naakt met sigaret, potlood, 25,7 x 19,7, l.o. gesig-neerd, omstreeks 1934
Mevrouw S.M.C. Jüngeling-Windt, 's-Gravenhage
- 68 De geleerde, olieverf, 18 x 14, omstreeks 1934
F. Fopma, Amsterdam
- 69 Vrouwenportret, pen, penseel en potlood, 17,3 x 16,8, l.o. gesig-neerd, omstreeks 1935
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20847
- 70 Portretstudie, pastel, 36,5 x 23, r.o. gesig-neerd, omstreeks 1935
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 71 Staand vrouwelijk naakt, pastel en houtskool, 59 x 45,5, omstreeks 1935
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 72 Vrouwelijk naakt, houtskool, 17,5 x 19,5, r.m. ge-sig-neerd, omstreeks 1935
Mevrouw S.M.C. Jüngeling-Windt, 's-Gravenhage
- 73 Sleutelgatvrouw, houtskool, 45 x 22, l.b. gesig-neerd, omstreeks 1935
Mevrouw J.H. Dekker-Hietink, Amsterdam
- 74 Sleutelgatvrouw, houtskool, 52 x 35, omstreeks 1935
J. Bons, Amsterdam
- 75 Sleutelgatvrouw, houtskool, 50,7 x 37, omstreeks 1937
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 76 Sleutelgatfiguur, houtskool, 43,5 x 17,5, l.o. gesig-neerd, omstreeks 1935
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 77 Zittende sleutelgatvrouw, houtskool, 15,3 x 9,8, l.o. gesig-neerd, omstreeks 1935
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 78 Sleutelgatvrouw, houtskool, 46,2 x 29,4, omstreeks 1935
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 79 Sleutelgatvrouw, houtskool, 47,7 x 23, r.o. geig-neerd, met stempel, omstreeks 1935
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 80 Danseres, houtskool, 27 x 18, l.b. gesig-neerd, r.o. gesig-neerd met stempel, omstreeks 1935
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 81 Privé personage, potlood, 20 x 24,5, r.o. gesig-neerd met stempel, omstreeks 1935
N. Wijnberg, Amsterdam
- 82 Zelfportret met een zonneklep en palet, olieverf, 37 x 33,5, l.b. gesig-neerd en gedateerd 1936
Dienst voor 's Rijks Verspreide Kunstvoorwer-pen, 's-Gravenhage
- 83 Portret van Ineke als pierrot, houtskool, 26,7 x 21,3, r.m. gesig-neerd, omstreeks 1936
Mevrouw S.M.C. Jüngeling-Windt, 's-Gravenhage
- 84 Balletdanseres (Ineke), houtskool, 47,7 x 37, r.o. gesig-neerd, omstreeks 1936
Mevrouw S.M.C. Jüngeling-Windt, 's-Gravenhage
- 85 Staand vrouwelijk naakt, houtskool, 28,5 x 17,7, r.o. gesig-neerd, omstreeks 1936
Mevrouw T. van Staaen, Zaandam
- 86 Vrouwelijk naakt, houtskool, 38,2 x 27,2, r.o. ge-sig-neerd met stempel, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 87 Samsom en de leeuw, penseel, 45 x 34,7, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 88 Orpheus, gouache, 30,5 x 39, l.o. gesig-neerd, omstreeks 1936
Beheer Kunstwerken, Gemeentemusea, Amster-dam

- 89 Studie barmhartige Samaritaan, houtskool, 59,3 x 45,7, r.o. genummerd "6", omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 90 Figuur in gewaad, pen, 28,7 x 21,3, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 91 Meisje met pop, olieverf, 46 x 38, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 92 Realiteit, olieverf, 18 x 31, omstreeks 1936
F. Fopma, Amsterdam
- 93 "Paardje rijden", pen en houtskool, 33 x 36,5, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 94 Stilleven met cylinderhoed, aquarel, 52 x 39,2, l.b. gesigneerd, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 95 Stilleven, kleurkrijt, 17,7 x 22,8, m.o. gesigneerd, op passepartout aangetekend "voor Tine verjaardag" en naam, omstreeks 1936
Mevr. T. van Staalen, Zaandam
- 96 Studie portret Vermooten, olieverf, 33,7 x 40,5, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 97 Studie portret Vermooten, olieverf, 27,5 x 38,5, r.o. gesigneerd, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 98 Studie portret Vermooten, pastel, 39,5 x 30, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 99 Studieportret Vermooten, gouache, 25,8 x 18,3, r.o. gesigneerd met stempel
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 100 Studieportret Vermooten, zwart krijt en aquarel, 26,6 x 21,2, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 101 Studieportret Vermooten, zwart krijt, 33,6 x 26,1, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 102 Studieportret Vermooten, houtskool, 35,5 x 27, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 103 Studieportret Vermooten, houtskool, 27 x 35,6, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 104 Studieportret Vermooten, houtskool, 35,7 x 27, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 105 Studieportret Vermooten, houtskool en pen, 35,5 x 27, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 106 Studieportret Vermooten, pen, 20,9 x 22, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 107 Studieportret Vermooten, potlood, 15,3 x 20, omstreeks 1936
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 108 Portret van de regent Vermooten, olieverf, 165 x 155, 1936-1937
M. Vermooten, Utrecht
- 109 Tuilerieën in Parijs, houtskool, 8,5 x 13, l.o. aangetekend "Tuileries", r.o. gesigneerd en gedateerd 1937
Mevrouw S.M.C. Jüngeling-Windt, 's-Gravenhage
- 110 Jardin Cluny, houtskool, 46,5 x 60, r.o. gesigneerd, 1937-1938
Beheer Kunstwerken, Gemeentemusea, Amsterdam
- 111 Clowns, penseel, 13 x 16,2, r.o. gesigneerd en gedateerd, 1938
Mevrouw T. van Staalen, Zaandam
- 112 Interieur met gitarist, houtskool, 61,5 x 47, r.o. gesigneerd en gedateerd 1938
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20417
- 113 Gitarist, houtskool en penseel, 50,5 x 54, omstreeks 1938
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 114 Liggende figuur, aquarel, 11,5 x 31, omstreeks 1938
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 115 Vrouwelijk naakt met draperie, pen en houtskool, 38,3 x 29,5, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1938
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 116 Hagar en Ismaël, kleurkrijt, 43 x 35,5, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1938
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 117 Hagar en Ismaël, pen en kleurkrijt, 34 x 30, l.o. gesigneerd, omstreeks 1938
G. Sluyter, Amsterdam
- 118 Hagar en Ismaël, olieverf, 35,2 x 31, r.b. gesigneerd, omstreeks 1938
F. van den Berg, Amsterdam
- 119 Othello en Desdemona, gemengde techniek, 27,5 x 36, omstreeks 1938
F. Fopma, Amsterdam
- 120 Landverhuizers I, gouache, 50 x 74,5, r.o. gesigneerd en aangetekend "Landverhuizers (Paradijs)", omstreeks 1938
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 121 Landverhuizers II, pen en houtskool, 50 x 71,8, l.o. gesigneerd en aangetekend "Emigranten", omstreeks 1938
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 122 Landverhuizers III, gouache, 45,5 x 66, omstreeks 1938
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20420
- 123 Stilleven met fruitschaal, pen, 24 x 26,5, omstreeks 1938
J.P. Vroom, Amsterdam
- 124 Stilleven met fruitschaal, houtskool en aquarel, 23,5 x 25,5, omstreeks 1938
H. Hasebos, Amsterdam
- 125 Stilleven met hoofd, gouache, 15,5 x 16,2, l.b. gesigneerd, omstreeks 1938
F. van den Berg, Amsterdam
- 126 Illustratie jaarboek De Hond, houtskool, 30 x 23,5, afgebeeld in 1939 in no 12, p. 58, omstreeks 1939
Mevrouw S.M.C. Jüngeling-Windt, 's-Gravenhage
- 127 Studieportret Mejuffrouw Van Woerden, houtskool en kleurkrijt, 69 x 55, omstreeks 1939
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 128 Portret Mejuffrouw Van Woerden, olieverf, 68,6 x 55,5, omstreeks 1939
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 21239
- 129 Don Quichotte, potlood en aquarel, 29,7 x 22,7, r.o. gesigneerd met stempel, omstreeks 1939
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 130 Cubistische compositie, houtskool, 25,8 x 40,8, omstreeks 1939
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 131 Stilleven I, olieverf, 27,5 x 30,5, omstreeks 1939
E. Verduin, Amstelveen
- 132 Stilleven II, olieverf, 26,2 x 29,6, omstreeks 1939
E. Verduin, Amstelveen
- 133 Studie zelfportret met hoed, houtskool, 64 x 51, r.o. gesigneerd, omstreeks 1940
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 134 Studie zelfportret met hoed, houtskool, 46 x 38, omstreeks 1940
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen

- 135 Studie zelfportret met hoed, pen en penseel, 24,8 x 32,3, omstreeks 1940
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 136 Zelfportret met hoed, olieverf, 46 x 38, r.o. gesig-
neerd, omstreeks 1940
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20455
- 137 Anatomie van de mond, collage, 32 x 22,2
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 138 Collage, 35,2 x 26,8
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20061
- 139 Collage, 21,7 x 14,4, r.o. gesig-neerd
Centraal Museum Utrecht, inv.no. 20062

Periode 1941-1950

- 140 Zittend vrouwelijk naakt, houtskooltekening, 16,8 x 19,8, l.o. gesig-neerd, omstreeks 1941
Mevrouw A. Sillevius, Overveen
- 141 Stilleven, pen en kleurkrijt, 24,8 x 26,5, m.o. ge-
sig-neerd met stempel, omstreeks 1941
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 142 Na de schooltijd, gouache, 49 x 30,5, omstreeks
1942
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 143 Kinderspel, gouache, 25 x 17, omstreeks 1942
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 144 Zaag, gouache, 26,5 x 29, r.o. gesig-neerd met
stempel, omstreeks 1942
Moesman Stichting, Utrecht
- 145 Zaag, afdruk in gemengde techniek, 27,5 x 22,4,
r.o. gesig-neerd met stempel, omstreeks 1942
Moesman Stichting, Utrecht
- 146 Twee schetsboekbladzijden, pen, 23 x 18,5 – 23
x 16,5, omstreeks 1945
Mevrouw A. Sillevius, Overveen
- 147 Vrouwenfiguur, 13,5 x 9,3, omstreeks 1946
Mevrouw A. Sillevius, Overveen
- 148 Persiflageprent Kunst, gouache, 12 x 9,5, l.b. en
op achterzijde gesig-neerd, op passepartout aan-
getekend "men likke de kont van zijne grootmoe-
der", ontwerp voor omslag van een kunsttijd-
schrift, omstreeks 1947
S. Hertog, Amsterdam
- 149 Mirmande, aquarel, 29,6 x 47,7, r.o. gesig-neerd,
omstreeks 1948
Mevrouw A. Sillevius, Overveen
- 150 Kruipend vrouwelijk naakt, houtskool, 44 x 29,
omstreeks 1948
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 151 Figuur, penseel, 22,7 x 14, r.m. gesig-neerd
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 152 Figuren, pen, 25,8 x 26, l.o. gesig-neerd
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 153 Compositie met kop en haan, pen, 19,8 x 13,4,
l.o. gesig-neerd, r.o. gesig-neerd met stempel
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 154 Mondriaancollage van een gedicht en tekeningen
uit de jaren dertig, gemengde techniek, 48,7 x 62
J. Bons, Amsterdam
- 155 Lodewijk XIV, collage, 14,2 x 10,3
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 156 "Victoire periode bakvisch", collage, 20 x 14,7
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 157 Hermafrodite, collage, 22,6 x 16,2
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 158 "Kom, even papa goeden nacht kussen!", colla-
ge, 12,8 x 9,2
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 159 "Au Marigny, on joue en famille", knipsel, 8,5 x 12
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen

Periode 1951-1960

- 160 Man-vrouwfiguur, potlood en pen, 27,2 x 21, r.o.
gesig-neerd met stempel
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 161 Man-vrouwfiguur, pen, 22 x 9
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen

Periode 1961-1971

- 162 Figuren, gemengde techniek, 29 x 21, r.o. gesig-
neerd
J. Bons, Amsterdam
- 163 Olifant, viltstift, 15 x 23,8
J. Bons, Amsterdam
- 164 Abstracte tekening, penseel, 16,2 x 18,8, l.b. ge-
sig-neerd
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen
- 165 Abstracte tekening, penseel, 22,7 x 16,4, l.b. ge-
sig-neerd
Mevrouw A.J. Nieuwburg, Zutphen

eenmanstentoonstelling in Kunstliefde in 1941 is momenteel spoorloos verdwenen.

PRIX DE ROME

In 1936 en 1938 deed Gerrit mee aan de wedstrijd om de Prix de Rome. In het archief van de Academie van Beelden- de Kunsten in Amsterdam bevinden zich zijn tekeningen, die bestemd waren voor de proefkamp in 1936. Gerrit heeft ook het ontwerp voor de eindkamp afgeleverd, het werd echter niet toegelaten. Desondanks heeft zijn inzending de belang- stelling van de persrecensenten op de expositie der deelne- mers gewekt. Zijn poging om de compositie constructivistisch op te lossen werd gewaardeerd. Aangezien zijn kennis van de moderne vormwetten toen zo gering was kon hij on- mogelijk de constructivistische opvatting consequent door- voeren. Zo bleef hij in de bedoeling van de opzet steken, wat sommige recensenten ook hebben opgemerkt.

In 1938 werd Gerrit tot de eindfinale toegelaten. Hij was ech- ter niet op tijd klaar en zijn bewerking van het voorgeschre- ven thema "Hagar en Ismaël in de woestijn" vond de jury niet op zijn plaats. Het werd als "extreem" bestempeld. Met twee stemmen voor en met drie stemmen tegen werd het werk tenslotte niet aangenomen. De eerste prijs werd toen aan niemand uitgereikt.

SYMBOLIEK

De deelname van Gerrit aan deze twee wedstrijden getuigen van zijn streven naar een hoog esthetisch ideaal. Hij had heel romantische ideeën over de boodschap van de kunstenaar. Tegelijkertijd bood de kunst hem mogelijkheid om zijn zeer gekwetste en geprikkelde gevoelens te uiten. Hier dienen ter illustratie voornamelijk de tekeningen van zijn **erotisch plak- boek**.

Een groot gedeelte van deze tekeningen ontstond in de jaren dertig. Maar ook in de oorlogse en na-oorlogse jaren ging Gerrit met dit soort projectie van zijn gefixeerde voorstellin- gen door.

De dateringen ervan zijn vaak moeilijk vast te stellen. Het erotisch plakboek vormt enigszins een parallel met zijn dag- boek. Naast de gedichten bevat het dagboek trouwens ook tekeningen met de gekwelde seksuele symboliek. Sommige voorstellingen komen in de erotische tekeningen steeds weer terug. De kunstenaar zag zichzelf in deze voorstelling- meestal als een paard. "Paard rijden" stond voor hem vast als het symbool van de seksuele gemeenschap. Het motief

van "paard rijden" droeg hij vaak op de wereld van de infan- tiele seksualiteit over. Talrijk zijn zijn voorstellingen van kinde- ren die op elkaars schouders of rug "paard rijden".

In een aquarel uit het begin van de jaren dertig die tot zijn privatissima behoort en die eigenlijk ook als zijn **zelfportret** beschouwd moet worden, beeldde hij zichzelf als een paard af. Een stevig paard dat op zijn achterbenen staat. Hij heeft geen vacht, zijn lichaam doet bloot aan. Maar hij heeft mooie, krullerige, blauwe manen. De voorstelling is beladen met een bittere en sombere seksuele symboliek: het paard trapt met een been op een podium waarop tussen twee gecanneleer- de zuiltjes een vrouwenborst hangt. Uit de achterkant van de borst groeit schaamhaar. Uit een grote, rode tepel aan de voorkant slingert zich een groen reptiel naar beneden. Zijn kopje heeft in profiel een groot boos oog, een lelijke wip- neus, een open bek, waaruit een venijnige, gesplitste tong schiet. Zijn staartje loopt bij de tepel in een scherpe punt uit. Dit puntje wordt verkleurd door uit de tepel druppelend bloed. Links, op één van de vier trappen van het podium, ligt een raar voorwerp: een slot waarin een gebroken sleutel steekt. Een sleutelgat had voor Gerrit zeker een sterke sym- bolische betekenis.

In het dagboek van Gerrit komen gedichten voor, waarin men reptielen, paarden en soortgelijke beelden tegenkomt. Het volgende zou misschien het dichtst bij de voorstelling van de aquarel kunnen liggen:

Ik haat de wereld
haar lucht in liefde begrijpend
Het wezen der dingen
Het is een vloek en walging
gesteund op de uiterste toppen
mijner ledematen
Mijn hoofd het is omzwachteld
Ik vrees de koelte der morgen
Een zwoele borst schuift langs mijn deurpost
de door de hitte der zon afgebladderde verf
zij blijft onbewegelijk, gelijk de toonloze kleur van het hout
Ik weet 't de wereld is stil . . .

Het lichaam van het afgebeelde paard maakt echter ook een wat vrouwelijke indruk. De kunstenaar zag zichzelf als man en vrouw in één persoon. De man-vrouw verhouding is in zijn werk in het algemeen door deze opvatting gekenmerkt. Her- haaldelijk tekende hij een naaktfiguur, waarin mannelijke en vrouwelijke elementen elkaar doordringen. Deze gefixeerde voorstelling kan hem zijn ingegeven door het feit, dat de va- der praktisch in zijn leven ontbrak en de moeder hem moest vervangen.

Balletdanseres, houtskool tekening, mevrouw S.M.C. Jüngeling-Windt

Zelfportret als paard, aquarel, Centraal Museum

Tekening van erotisch plakboek, pen, Galerie Petit

TECHNIEK

Zoals al gezegd, was Gerrit een spontaan tekentalent. In de kleine, intieme tekeningen toont hij misschien nog meer bekwaamheid door vindingrijke technische procédés dan in zijn "serieuze" werk. Hij gebruikte in de eerste plaats houtskool, maar ook potlood, pen en zwart krijt. Aquarel, pastel en gouache komen in zijn tekenwerk vaak voor. Hij combineerde technieken soms op zo'n manier, dat ze moeilijk te onderscheiden zijn.

Collage en afdrucken van een tekening bij wijze van een monotype maken het scala van zijn tekenprocedures nog ingewikkelder.

Door het streven naar het ongewone en uitzonderlijke op het gebied van de tekenkunst komt hij ook dicht bij de surrealistten van de Parijse School. De collages en frottages waarmee b.v. Max Ernst werkte staan niet zo ver af van het werk van Gerrit.

LATERE ONTWIKKELING

Na de Parijse schok der herkenning omtrent de moderne Europese kunstrichtingen concentreerde de belangstelling van de kunstenaar zich op de vraagstukken van de vorm. Daar was hij natuurlijk al eigenlijk te laat voor, hij had veel te leren en veel in te halen. Zijn werk werd breedschaliger, qua vorm volwassener, maar ook algemener. Toch kwamen ook in deze rijpe jaren soms werken uit zijn handen, die de primaire spontaniteit weer hadden en zich onderscheidden door het sterk inhoudelijke element. Onder de oppervlakte van deze schilderijen of tekeningen die eerst cubistisch of fauvistisch aandoen en zich later in de richting van een persoonlijk kleurenexpressionisme ontwikkelen, bestaat een soort surrealisme als een levensopvatting, als een mentaliteit, als een gevoeligheid voor de poëtische, absurdistische en komische eigenschappen van het leven. Sommige daarvan komen ook in deze tentoonstelling naar voren. Centraal staat echter op de tentoonstelling de vroege periode van de kunstenaar. In zijn latere periode worden grote voltooide schilderijen vervangen door de opdrachten voor decoratie van gebouwen. Deze worden hier niet gedocumenteerd.

Vanaf 1952 heeft Gerrit zich met zijn volle energie op pedagogische activiteiten toegelegd. In zijn werk groeide steeds meer belangstelling voor de puur decoratieve koloristische kwaliteiten. Hij paste dit aspect van het schilderen in het vrouwelijk naakt en aan het portret toe. Deze twee genres zijn eigenlijk altijd hoofdthema's van zijn werk gebleven.

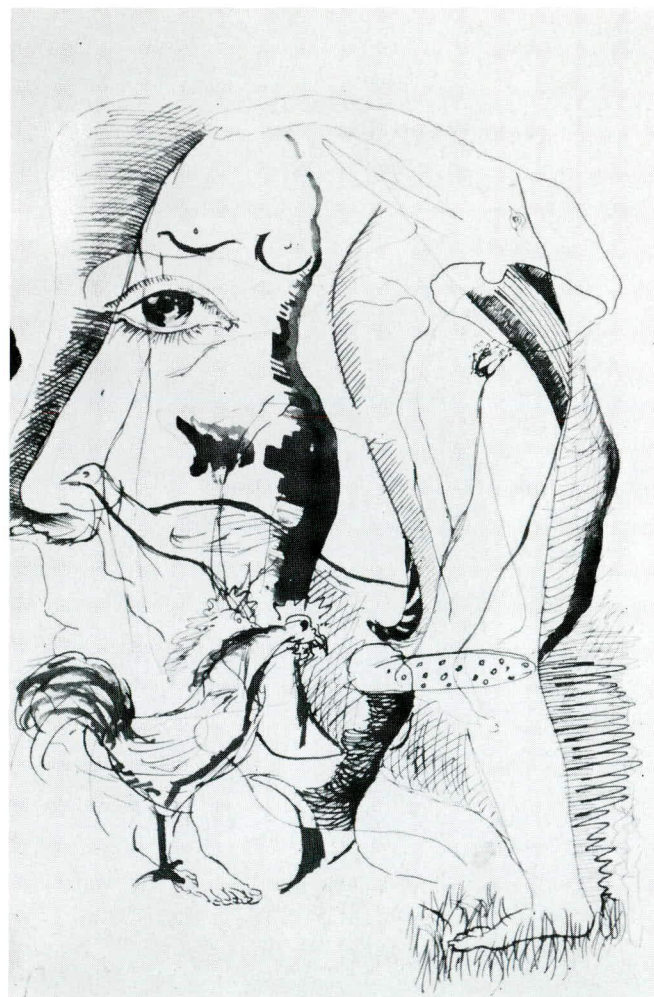
Op de tentoonstelling zijn een paar tekeningen van zijn allerafste tijd te zien, wanneer zich een merkwaardige verstilling in zijn werk begon door te zetten. Alsof er een aanzet was tot een soort lyrische abstractie.

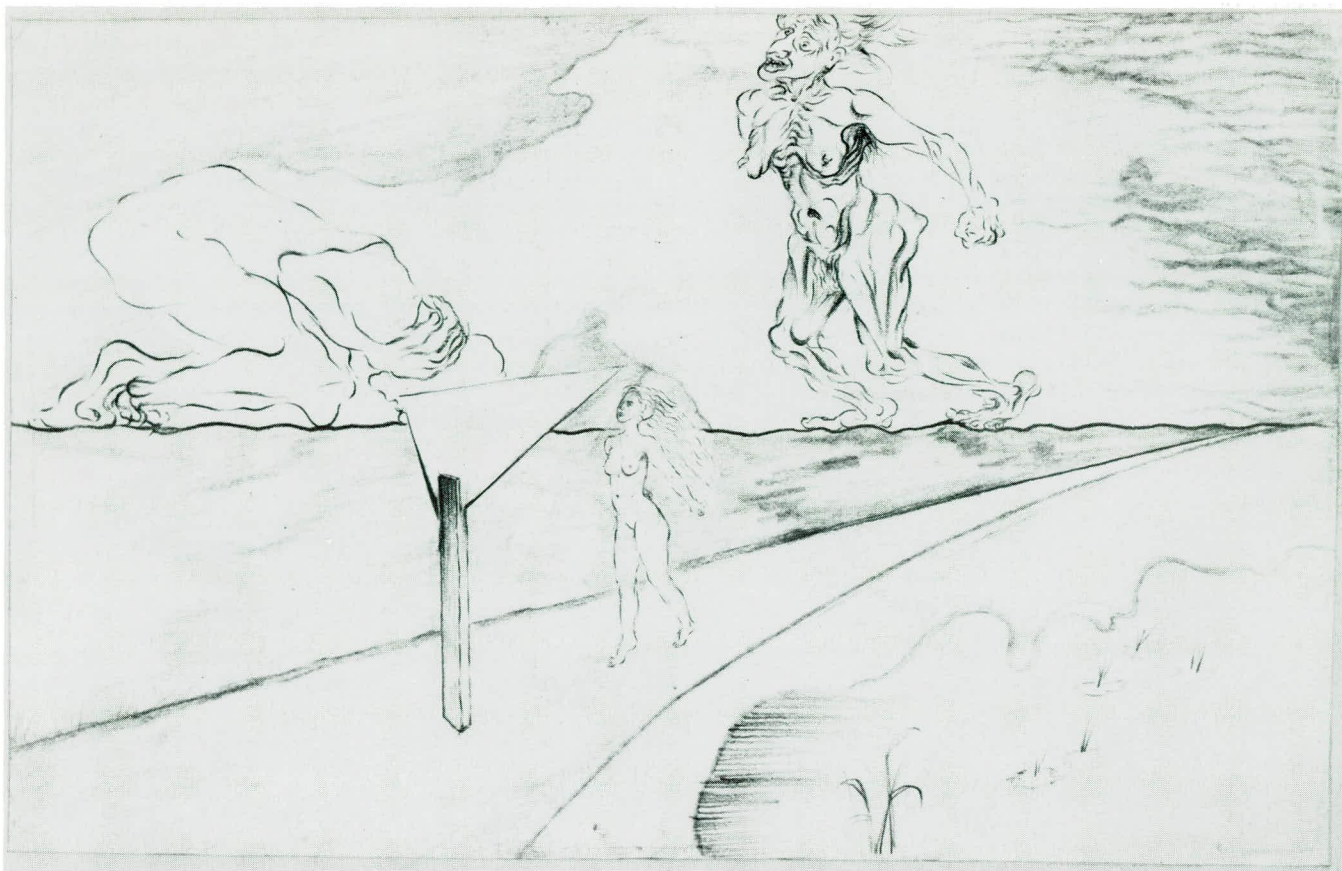
DE HERINNERING AAN GERRIT VAN 'T NET

In de herinnering van zijn tijdgenoten en talrijke vrienden leeft Gerrit van 't Net als een uiterst boeiende, veelzijdige, amusante, kortom, ongewone persoonlijkheid. Uit zijn brieven, uit zijn dagboeknotities en uit zijn geschreven opmerkingen over de kunst, over de literatuur en over het leven valt te lezen dat hij heel originele ideeën en meningen bezat. Hij erfde van zijn vader het dromerige en fantaserende element; van zijn moeder kwam daarentegen zijn onomstotelijke doorzettingsvermogen. Dit in de combinatie met zijn weetgierigheid hielp hem enorm bij het inhalen van zijn in de kinderjaren verwaarloosde opleiding.

Hij ging op alle nieuwe, hem onbekende dingen energievul en met een buitengewone gevoeligheid in. Zijn vrienden blijken nog steeds onder diepe indruk van zijn veelzijdige kennis, interesses en vooral van de ingewikkelde, dramatische en vaak komische verhalen uit zijn leven waarmee hij hen wist te boeien. Door zijn leerlingen wordt hij geacht als een uitstekend pedagoog.

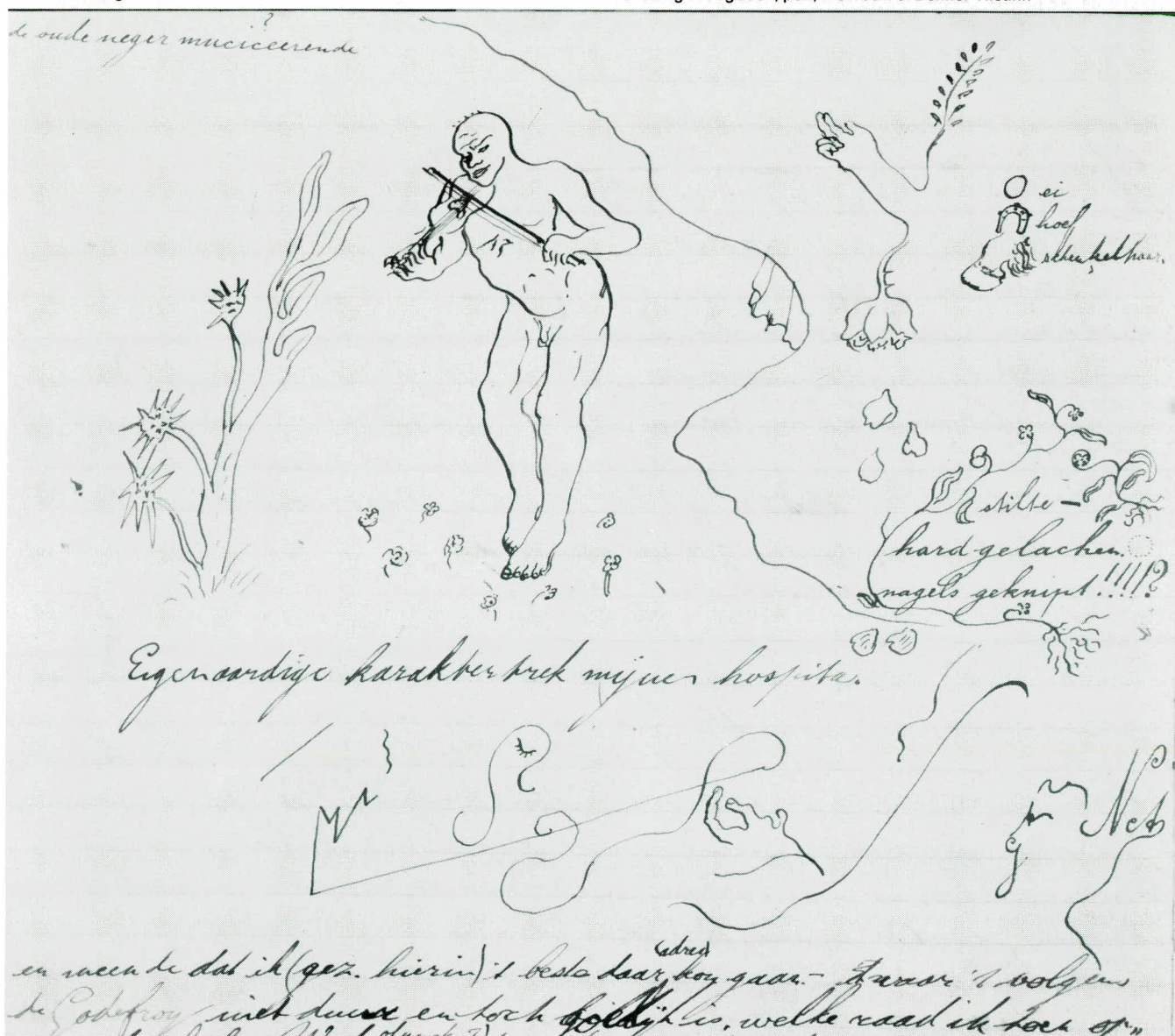
Tekening uit schetsboek, pen, mevrouw A.J. Nieuwburg

Op naar de idylle, tekening van erotisch plakboek, houtschool, mevr. A.J. Nieuwburg

Tekening in dagboek, pen, mevrouw J. Dekker-Hietink

SURREALISME

Het woord surrealisme kwam voor het eerst in 1917 in Frankrijk voor. De dichter Guillaume Apollinaire noemde toen zijn burleske toneelstuk *Les mamelles de Tirésias* (De borsten van Tiresias) een surrealistisch drama. Hij was beslist niet van plan daarmee een nieuwe kunsttendens of een literaire richting op te richten of te benoemen. Niettemin begon het woord, dat hij zo maar gelanceerd had, een beslissende rol te spelen. In kringen van de bewonderaars van Apollinaire kwam het woord langzamerhand half serieus, half als een grap in gebruik. Toch was het woord misschien in vergetelheid geraakt wanneer niet een andere Franse dichter, André Breton, het zou hebben gebruikt als benaming van een nieuwe stroming in de dichtkunst die al gauw ook in de beeldende kunst doorzette.

In 1924 verscheen het door hem samengestelde *Manifest van het surrealisme* waarin hij dit woord met de duistere inhoud van de droom, van het onderbewuste en van de opstand tegen de burgerlijke bekrompenheid belaadde. In het Manifest stond de definitie van het surrealisme als volgt omschreven: "Een zuiver psychisch automatisme door middel waarvan men in woord of geschrift of anderszins het werkelijke functioneren van het denken probeert uit te drukken. Neerslag van het denken zonder enige controle van de rede, zonder vooroordeel van esthetische of morele aard". De peetvaders van het surrealisme waren dus dichters: André Breton, Tristan Tzara, Paul Eluard, Louis Aragon, Philippe Soupault e.a.

Als voorlopers van de surrealistische poëzie werden door hen symbolistische dichters beschouwd: Arthur Rimbaud, Paul Valéry, Stéphan Mallarmé en vooral Comte de Lautréamont. Verder in het verleden beschouwden de surrealist de Marquis de Sade als een belangrijke bron van inspiratie.

De surrealistische dichtkunst is gebaseerd op bonmots, op aforismen en op verbazingwekkende, onverwachte ervaringen. Het is geen literatuur die zwaar beladen is. De belangrijkste rol spelen teksten die over dromen berichten en de automatische geschriften.

De aanleiding tot het ontstaan van het surrealisme lag in de sfeer van het naoorlogse nihilisme en anarchisme. Bij sommige Franse surrealisten kreeg het begrip al gauw een links revolutionair, marxistisch karakter. In 1924 is het tijdschrift *La Révolution Surréaliste* opgericht. Dit werd tot 1929 uitgegeven en gevolgd door het tijdschrift *Le surréalisme au service de la révolution*, tot 1933. In beide bladen werd de noodzaak tot revolutie gepredikt om de wereld te veranderen.

Het surrealisme verlangde van haar dichters en schilders "een kunst die betovert". "De magische uitwerking" werd gesteld als het belangrijkste doel van deze kunst. Deze magische uitwerking stelden de surrealisten zich als een vonk voor, die tussen het kunstwerk en de beschouwer moest overspringen om een stroom aan de gang te brengen, die de kracht heeft de werkelijkheid in een totaal andere samenstelling om te zetten of de benadering van twee ver van elkaar staande werkelijkheden tot stand te brengen. In de beeldende kunst worden als voorlopers van het surrealisme beschouwd: Rousseau "le douanier", Chagall, Picasso, Picabia en als de grootste en de meest directe: Marcel Duchamp. Over hem zei Apollinaire ironisch, dat zijn werk Kunst en Volk met elkaar probeert te "verzoenen". De Italiaanse Griek Giorgio de Chirico kwam met zijn bijdrage aan het surrealisme al heel vroeg in 1916. Twee jaar later, in 1918, ging hij een andere weg op.

André Breton, de ware oprichter van het surrealisme als een kunstrichting in de theorie en praktijk, verdiepte zich er steeds verder in zodat zijn opvattingen langzamerhand een dogmatisch karakter kregen. Dit uitte zich in het *Tweede Manifest van het surrealisme*, dat Breton in 1929 uitgaf.

"Het zuivere automatisme", een van de belangrijkste doelstellingen in de theorie van het surrealisme, kwam vooral in de surrealistische dichtkunst voor. Onder de surrealistische schilders waren er daarentegen niet veel, die zonder meer aan deze eis beantwoordden. De vroege tekeningen van André Masson of de frottages van Max Ernst kunnen als "automatisch" gekenmerkt worden.

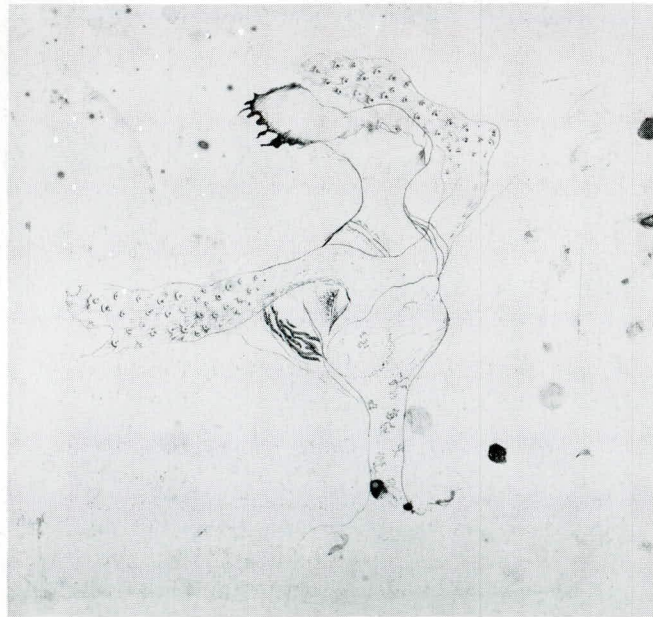
Afgezien van het feit dat onder de surrealistische schilders iedereen op zich een individualiteit was, kon de surrealistische schilderkunst ruwweg in twee groepen ingedeeld wor-

den: de eerste groep combineert elementen uit de werkelijkheid (Salvador Dalí, René Magritte); de andere groep gaat uit van min of meer abstracte vormen (Yves Tanguy, Max Ernst, Joan Miró).

Het surrealisme heeft zich in de jaren dertig praktisch door heel Europa verspreid. Buiten Frankrijk hebben zich de sterkste en de meest bewust gerichte groepen in België, Tsjechoslowakije en Engeland gevormd. In Nederland kreeg het surrealisme eigenlijk weinig respons. Er bestond geen groep van schilders en literatoren met een vast omschreven programma. Wat er op dit gebied is gebeurd, zijn geïsoleerde verschijnselen, bestaande uit individuele activiteiten. Dit was ook het geval met het Utrechts surrealisme. Hier was eigenlijk geen sprake van een gerichte groep met een literaire achtergrond. Voor de Nederlandse surrealistische dichtkunst van de jaren dertig was de afwijzing van het automatisme, zgn. *écriture automatique*, typerend. Trouwens ook André Breton zelf verschoof in het *Tweede surrealistisch Manifest* van 1929 de aandacht van de *écriture automatique*, die moeilijk was te verwezenlijken, naar de paradoxale eenheid van tegendelen, volgens Hegel "het punt waar leven en dood, het werkelijke en het verbeelde, verleden en toekomst, het meedeelbare en onmeedeelbare, hoog en laag, niet meer als contradictoir gezien worden".

De Nederlandse surrealistische schilder Kristiaans Tony, zoon van de eigenaars van de galerie Robert te Amsterdam, was in 1936 de enige Nederlander die aan de surrealistische tentoonstelling in Engeland deelnam. De tentoonstelling kreeg echter geen vervolg, wat ook aan de oorlog te wijten is. Tegen die tijd bestond in Nederland een groep mensen, die het surrealisme als levensstijl opvatten en die ongeveer tien jaar jonger waren dan de generatie van Gerrit van 't Net. Onder hen bevonden zich Chris van Geel, E. van Moerkerken, Louis Lehman, C. Buddingh, Theo van Baaren, Gertrud Pape, Jan Bons, Noor Bons-Dekker. Hun half speelse, half ernstige activiteiten strekten zich over de oorlog tot in de jaren vijftig uit. Door het echtpaar Bons is Gerrit van 't Net met deze groep in aanraking gekomen. Zij beschouwden zijn levensstijl en zijn levensopvattingen als surrealistisch of schoon hij als schilder zich toen al met andere vormproblemen bezig hield.

Studie voor Venus, pentekening, licht gekleurd niet waterverf, Centraal Museum

Biografische data: Gerrit van 't Net

- 1910** op 10 mei geboren in Eemnes (provincie Utrecht) als zoon van Gerrit van 't Net en Cornelia Gerarda Doeser
- 1911** zijn vader vertrekt naar Duitsland
- 1912** zijn moeder verkoopt de boerderij en trekt met het kind bij haar zuster in De Meern in (tante Aal)
- 1914** zijn moeder zwerft met het kind door Duitsland, op zoek naar zijn vader
- 1918** zijn moeder sterft aan longontsteking
- 1920/22** Gerrit wordt een bekend zwervertje op het platteland en in Utrecht
- 1922** Gerrit komt in het Stadsambacht-kinderhuis in de Agnietenstraat te Utrecht
- 1927** Gerrit onderneemt met een groep jongens een mislukte poging om uit het weeshuis te ontsnappen; daarna wordt hij in het gezin van een politieagent opgenomen en gaat hij bij een behanger en stoffeerder in de leer
- 1928** Gerrit komt door toedoen van een Utrechtse student en van professor Roels op de Gemeentelijke Avondcursussen voor Kunst- en Industrieel Onderwijs, waar hij les krijgt van Willem van Leusden in een oude school aan de Weistraat in Utrecht; hij ontmoet daar o.a. J.H. Moesman, W. Wagenaar, Louis Wijmans; hij gaat wonen in een pension in Maarssen en raakt bevriend met W. van Leusden
- 1932** Gerrit wordt élève van de Stichting van de Vrijvrouwe van Renswoude in Utrecht en hij krijgt een toelage om te studeren aan de Academie van Beeldende Kunsten in Amsterdam; hij wordt toegelaten tot de studie en begint in de herfst zijn eerste schooljaar (1932/33); hij ontmoet S. Hertog, Jan Peeters, Erné 't Hoofd en anderen. Zijn leraren zijn: R.N. Roland Holst, later H.J. Jurres en voor een korte tijd M.H.E. Campendonck; Willem Sandberg wordt zijn voogd
- 1936** hij neemt deel aan de proefkamp voor de Prix de Rome
- 1936** hij doet mee aan de wedstrijd om drie ramen te ontwerpen voor het Paleis Soestdijk als huwelijkscadeau voor Prinses Juliana (de opdracht hiervoor kreeg tenslotte prof. Campendonck, voorzitter van de jury)
- 1937/38** Gerrit verblijft in Parijs; hij wordt opgevangen door Nel van Doesburg hij krijgt les van Othon Friesz
- 1938** in mei terug in Amsterdam; deelname aan de eindkamp van de Prix de Rome
- 1939** Gerrit solliciteert als sierkunstenaar bij de Spoorwegen
- 1939** Gerrit krijgt opdracht voor het wandreliëf voor de tentoonstelling "De trein" in Amsterdam; het werk hieraan wordt gestaakt door de mobilisatie bij de mobilisatie wordt Gerrit opgeroepen voor dienst; hij stort in
- 1940** Gerrit verblijft in Zuid-Limburg op het kasteel Oost in Eijsden samen met P. Damsté, Nico Wijnberg, Jan Peeters en anderen
- 1945** Gerrit neemt deel aan de verzetstentoonstelling in de Nieuwe Kerk te Amsterdam; hij wordt met een groep kunstenaars van het verzet, o.a. John Rädcker en Charles Roelofsz, door Koningin Wilhelmina ontvangen
- 1946** Gerrit wordt door de regering naar Zweden uitgezonden, samen met Ch. Roelofsz en J. Mulder
- 1947/48** Gerrit verblijft in Frankrijk, Parijs, en in Drôme, Mirmande; misschien heeft hij les gehad van André Lhote
- 1951** Gerrit reist naar Parijs om de deformatie te bestuderen in opdracht van Maison Descartes te Amsterdam
- 1952** Gerrit trouwt; hij richt de Stichting De Vrije Academie "De Leeuwenburg" op in Amsterdam aan de O.Z. Voorburgwal 14; is dan voornamelijk op pedagogisch gebied bezig
- 1971** Gerrit overlijdt op 22 april in Amsterdam

Studieblad voor portret van de heer Vermooten, zwart krijt en aquarel, mevrouw A.J. Nieuwburg

In de jaren vijftig en zestig heeft Gerrit de volgende monumentale opdrachten uitgevoerd:

- Mozaïek, Rederij Goedkoop, Amsterdam
- Mozaïek, Bejaardentehuis, Sloterveer
- Mozaïek, Mythyschool, Utrecht
- Jonas in de walvis, schildering op een bakstenen muur, Da Costaschool, Hilversum
- Glas-in-lood raam, Gereformeerde Emanuel Kerk, Delft.
- Vijf sgraffito's, Zeven Provincieën, Utrecht
- Mozaïek, Bureau Kinderpolitie, Amsterdam
- Mozaïek, Laboratorium Shell, Amsterdam

Eenmanstentoonstellingen:

- 1941 Kunstliefde, Utrecht
 1952 Antiquariaat M. Sothmann, Amsterdam
 1969 Galerie De Reiger, Utrecht
 1970 Galerie Kristiaans, Amsterdam

Groepstentoonstellingen:

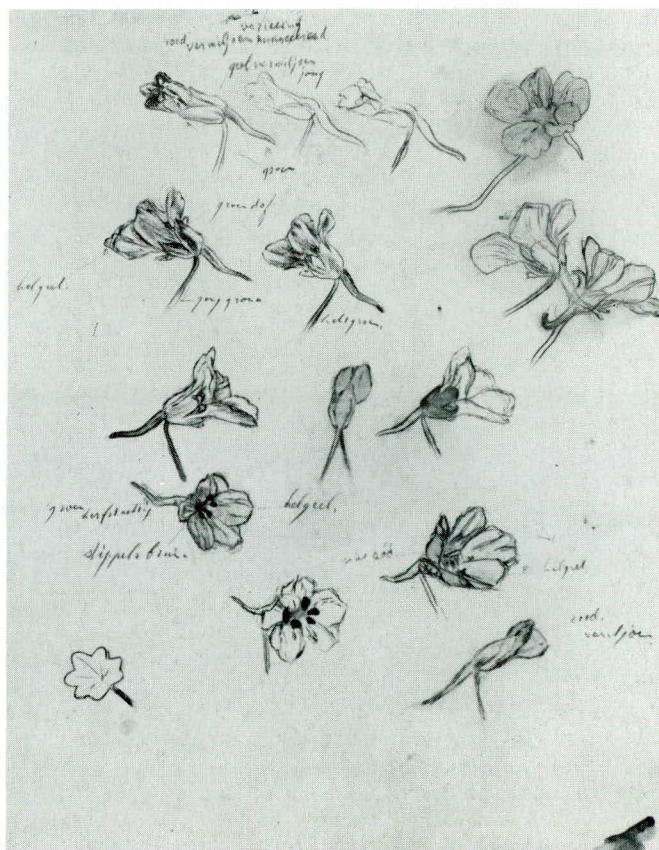
In de jaren dertig nam Gerrit deel aan tentoonstellingen van de Onafhankelijken. In 1937 boekte hij op de Jubileumtentoonstelling van de Onafhankelijken in het Stedelijk Museum te Amsterdam groot succes met zijn Orso.

- 1938 Salon Tuileries, Parijs
 1939/40 Onze kunst van heden, Rijksmuseum, Amsterdam
 1952 Contour 52, Museum Het Prinsenhof, Delft
 1956 Levende Nederlandse Kunst, Stedelijk Museum, Amsterdam

Na de oorlog was het werk van Gerrit regelmatig vertegenwoordigd op de tentoonstellingen van de Aquarellistenkring in het Stedelijk Museum te Amsterdam. Verder verschillende malen in groepsverband bij diverse galeries.

Literatuur:

- Her de Vries e.a., Moesman, Utrecht 1971
- Carel Blotkamp, Pyke Koch, Amsterdam 1972
- Hans Redeker, Willem van Leusden, Utrecht/Antwerpen 1974
- Jan Juffermans, Met stille trom, Utrecht/Antwerpen 1976
- E. de Waard e.a., Chr. J. van Geel, Amsterdam 1977

Bij de voorbereiding van deze catalogus heb ik veel steun ondervonden van:

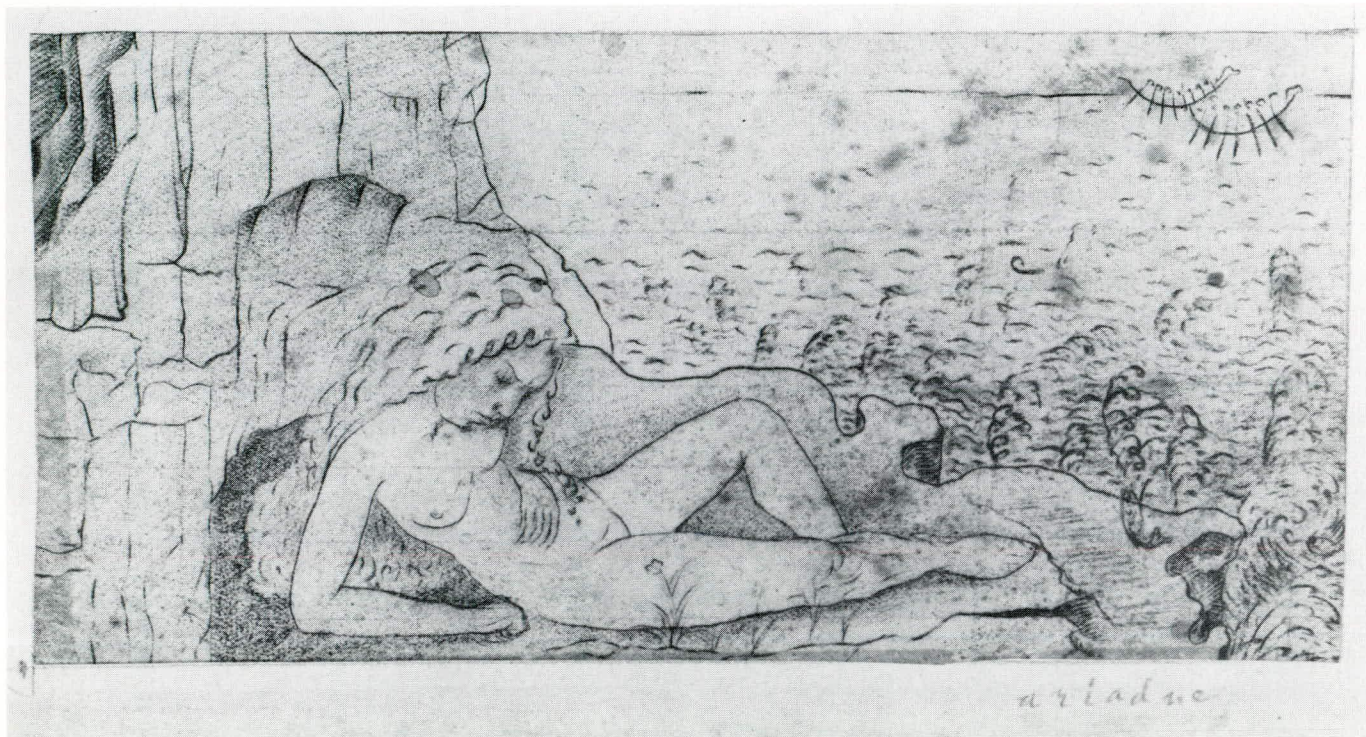
F. van den Berg, J. Bons, N. Bons-Dekker, P. Damsté, J. Dekker-Hietink, Galerie Petit, A. Halewijn, H. Hasebos, S. Hertog, P. van Oordt, Rijksacademie van Beeldende Kunsten, dr. W. Sandberg, G. Sluyter, P. Vroom, C.P. Koremans (allen te Amsterdam) en J.H. Moesman (Schalkwijk), A.J. Nieuwburg (Zutphen), A. Sillevius (Overveen) en T. van Staal (Zaandam).

Hen allen bedank ik hierbij.

Libuse Brozek

Omdat bij het samenstellen van deze catalogus nog niet precies bekend was welke werken op de tentoonstelling te zien zouden zijn, worden deze op een los inlegvel vermeld.

Ariadne, tekening van erotisch plakboek, houtskool, mevrouw A.J. Nieuwburg

Colophon:

uitgave : Centraal Museum Utrecht
tekst : Libuse Brozek
basis-layout : Anthon Beeke
foto's : T. Huls Kamp, Utrecht
druk : Drukkerij Elinkwijk, Utrecht

